

Ljubav
priče, eseji,
stihovi, aforizmi

Zoran R. Tomić

Beograd, 2021.

Zoran R. Tomić
LJUBAV
priče, eseji, stihovi, aforizmi

Izdavač
IP "Glosarijum"
Beograd
Rige od Fere 12
Tel./faks: 011/2182-163
E-mail: glosarijum@glosarijum.com

Za izdavača
Milan Žamac, direktor

Urednik
Milan Žamac

Grafička priprema
Jelica Vasić

Štampa
"Glosarijum", Beograd

Tiraž
300 primeraka

ISBN 978-86-6297-045-9

Kao uvod

Ne, neću vam otkriti ni koliko je stvarnosti a koliko imaginacije i fikcije - a ni koliko autobiografskog u tekstu koji je pred vama. Ko se možda ipak prepozna na pojedinim stranicama, sâm je kriv. A ja sam odgovoran. Rukopis započinje odom ljubavi, a okončava se otrežnjujućim upozorenjem - da se previše ne razočaramo (u 30 tezića), ne samo u ljubavi. Između tih tačaka su tri potceline: 1) eseji i priče - poglavito one ljubavne, ispovedne, ali i s “prelivima”, skicom umetničkih traganja, pa i pokušajima stvaranja odabranih širih slika u kojima se, možda, prepoznaje ovdašnji mentalitet; 2) zrnca stihova, preispitivanja; 3) set aforizama o ljubavi, o muško-ženskim odnosima (i obratno).

Cilj spisa koji predajem javnosti je da pruži bar malo opuštanja - sâmog autora, još više čitalaca - možda i promišljanja, a da se ujedno ponešto sačuva od prašine zaborava. Da se pokuša nekakvo bekstvo. Od čega? Od svega, osim od samoga sebe! Zahvalnost dugujem Izdavaču i mojoj porodici, naročito Tašti, koja je bila prvi brižljivi čitalac delova predstojećeg teksta.

Beograd, aprila 2021.

Oda ljubavi

Nataši

“Pisac koji nije upoznao ženu, koji nikad nije dodirnuo telo žene, koji možda nikad nije čitao knjige žena, pesme koje su pisale žene a koji, međutim, veruje da je napravio književnu karijeru, vara se” (Margaret Diras, *Stvarni život*).

Možda do tančina i ne razaznajemo sve lavirinte ljubavi, mislim ovom prilikom na onu partnersku, žensko-mušku ili istopolnu. Možda o njoj ne treba ni besediti nego je čekati, o njoj maštati, tražiti je, prigrliti, upijati, s njom živeti. Često se čini da njena suština ostaje nedokučiva, te je i stoga ona neuporediva. Ranjiva, tanana a u srcu nepobediva, jedinstvena. I nije čak ni presudno da li je ljubav na koncu ispala srećna, trajajuća. Bogatstvo je neizmerno kada se dogodi - ili (nam) makar “svrati”! - jednostrano ili obostrano. Toplina u očima, u duši, žar, leptirići u stomaku, bezmerno stapanje i milina. Jedan čudesni svet, drugačiji od dosadne svakodnevice celoživotnog odmeravanja i svakovrsnog brojanja - antipod puke racionalnosti. I neka nirvana i vatra, ujedno. Ljubav je znak oplemenjene ljudske prirode. Ona nas redovno čini boljim, jačim, poletnijim. A zna da bude i ubistvena, ubilačka. Božanski je dar, lek - katkad i otrov! - motivacija i sublimacija, radost i igra. Ona je i sunce i mesec, odluka i slučaj, dolina naklonosti i ponornica, tajna i bistrina, dragulj i čarolija. Kao i ljubav,

zaljubljenost je nežna muzika opijenosti. Bilo da se "priča" završava na zaljubljenosti - ili da se ljubav iz nje začne i o(p)stane preobražena u istinsku zrelost, i kad zaljubljenost mine. Obe su samodosuđena divna nesloboda, nemir čula i uzburkanost misli. Pre ljubavi je praznina praćena nadom i verovanjem, pa nas onda ponese rastući zanos i zaslepljenost, a potom - ako su nam zvezde naklonjene - sklapa se ponoća odnosa u dvoje. A i inače, "mi živimo u tri trenutka, a to su: trenutak iščekivanja, trenutak pažnje i trenutak sećanja" (Umberto Eko, *Tajanstveni plamen kraljice Loane*).

Žena ima iskonski šarm i privlačnost, naročito privilegiju rađanja novog života - i zato je ona, *posebno ona*, oličenje ljubavi i sveprožimajućeg obožavanja. "I bilo je u njoj nečeg...ženskog, neuhvatljivog, dalekog, nečeg što je trebalo hvatati noktima" (Konstati Ildelfons Galčinjski, *Inge Barč*). Nasumice, setih se i dva umetnička ostvarenja: Bunjuelovog filma "Taj mračni predmet želja" - po knjizi Pjera Luisa, *Žena i njena igračka*, i romana *Razum i osećajnost*, Džejn Ostin - po kojem su snimljene istoimene "pokretne slike" Anga Lia. "Odlutah" i do Milana Kundere - do njegovih *Smešnih ljubavi*, ali se ubrzo "preselih" na roman *Besmrtnost*. U njemu se opisuje ljubav koja u stvari i nije usmerena ka konkretnoj osobi. A oni prema kojima se tada hrli smenjuju se, pri čemu se stremlje samopotvrđi, dokazivanju sopstvene moći zavodjenja; a voli se isključivo sama ljubav kao takva, još više sopstveno "ja". Ipak, jedino onaj ko najpre voli sebe, može ljubavju obasipati druge. Uz doživljaj svekolikog blagostanja. Platonska ljubav - kao odsustvo telesnosti i neposredne razmene energije - takođe je autentična, potencijalno duboka, premda do kraja neostvorena, možda i neuzvraćena, često i nesaznata od onoga za koga je gajena. Dok ona fizička dodatno zrači: "...pomislih da bih rado uhvatila to lice među svoje ruke, stegla žestoko svojim prstima i na ta puna, malo dugačka usta, pritisla svoja" (Fransoaz Sagan, *Izvestan osmeh*).

Šta su sastojci ljubavi, bar pojedini od njih? Čežnja, predanost, strast i intimnost, vernost, požrtvovanje, prijateljstvo, poštovanje, nesebičnost bez potrebe za uzvraćanjem, patnja, bol, tuga...!? Ljubav je suptilna povlastica, religija bez boga, neretko (i) imaginacija. Ona je neodvojiva od lepog, iznutra i spolja uzev. "...Lepo je simbol moral-

no dobrog... Lepota je ono što nam se dopada bez interesa” (Kant). Iskazi “lepota je u oku posmatrača” ili “lepo je ono što zadovoljava našu potrebu za lepim” - držim da ne pogađaju u centar. U eseju Živojina Pavlovića *O odvratnom*, ovaj renesansni domaći velikan međutim tvrdi da “lepota po sebi ne postoji, ona se javlja samo kao povod zadovoljstvu, a čovekovo “zadovoljstvo” nije ništa drugo do izvitoperena vitalnost”. No, ako je život poglavito grdan i grub - što veli Pavlović - onda je misija ljubavi - kao i umetnosti koju je on tako majstorski negovao, osobito kad je za teme birao ljudsko i društveno crnilo - da bude ono uzdrhtalo lêpo, da bi se od “sirovog” života (Pavlovićev atribut!) makar naoko izdvojila, profilisano uzdigla. Život bez ljubavi - bez lepog, bez umetnosti - mali je, bedan, skoro ništavan, uzalud potrošen. “Estetika je iznad etike. Ona pripada višoj duhovnoj sferi. Umeti prepoznati lepotu u nečemu, to je najviše do čega možemo dospeti” (Oskar Vajld, *Propast laganja*). Tako je i s vrlinom ljubavi, zemaljskog tkanja koje u sebi svakad skriva i nešto nebesko. Jer, “prâva ljubav je uvek u pravu, i kada nije” (Sveti Augustin).

I

PRIČE I ESEJI

In memoriam, Đorđe Balašević

DIRKE NOSTALGIJE

- s Đoletovom pesmom Prva ljubav u srcu -

“Neko ko nije tvoje krvi lakše može da prodre do tvojih osećanja nego ko jeste” (Majkl Ondači, *Engleski pacijent*).

Nakon Đoletovog preseljenja u večnost, nanovo slušam po ko zna koji put njegovu *Prvu ljubav*, prisećajući se i sopstvene. Tako nastade i ova beleška. Elem, oboje smo tada bili pri kraju osmoljetke, ali nismo pohađali istu školu u rodnom gradu. Sreli smo se jedne decembarske večeri pred početak internog časa u zajedničkoj muzičkoj nastavnoj oazi. Nad starom peći grejasmo oznojene ruke napeti od treme. Uči klavir, zove se Vesna, reče, i plaši se da tokom izvođenja ne zaboravi neki takt zadate melodije. Predstavih joj se, a harmoniku već beše spazila na susednoj stolici. Dogovorismo se da jedno drugom “držimo palčeve” za uspešan nastup. I muzicirasm nadahnuto, zaneseni valjda (i) nekim maglovitim nadanjima. Otpratih je do kuće, saznadoh njen raspored časova. Sledećih pola godine skoro da smo bili nerazdvojni: pričali dugo o svemu, šetali se držeći za ruke,

posećivali “korzo”, išli u bioskop i na Savu, na kolače, rođendane i žurke. Svirali ono što su od nas profesori muzike po programu tražili, ali i sâmi po našem izboru lagano, iz čistog zadovoljstva, pevušili balade i instrumentalno se pratili. Osluškivali sreću. Bila je vrednija i talentovanija od mene. Ozbiljnija i zrelija, iako mal(k)o mlađa. Kao da opet vidim njene nežne, prozračne prste i poslušne dirke klavira milovane njenim dodirima, a sebe, u senci, kako pokušavam da pokoji akord “ukradem”, sedeći tik kraj nje. Preslišavali smo se durske i molske paralele: Ce-dur, a-mol; Ge-dur, e-mol; Ha-dur, gis-mol; Fis-dur, dis-mol... Katkad bi me iznenada i brzo u obraz poljubila. Odlučno, odsečno, tako prirodno, saučesnički. Uzvrtao sam joj uzbuđen i dečački luckast. Činilo nam se da je Arsen baš za nas komponovao “Sve bilo je muzika”. Tamnozeleno bistre oči, zarazan, širok osmeh vragolanke već senzualnih usana, vatromet šnalica ili krupnu mašnicu u kosi s repom u obliku znaka pitanja, paletu jednobojnih finih bluzica/košuljica i šarenih suknji, razigrano titravo proleće na licu u harmoniji s njenim imenom - upijah jedva svestan da volim uistinu prvi put. Jer, “prva ljubav je došla tiho, nezvana, sama...”. Zbog nje obožavah etide, notni sistem, sve povisilice i snizilice, stakata i triole. S Vesnom u srcu ne osećah napor višestrukovnog vežbanja harmonike, ne padaše mi teško ni druge, vanmuzičke obaveze. Svirali smo i u orkestru Škole, bili na gostovanjima. Inače, planirali smo opis u srednju muzičku. Jednoga dana, čekah je pre probe. Ne dođe. Neko vreme ni glasa od nje. Videh je tek desetak dana kasnije, uplakanu i uplašenu. Nisam znao da je ozbiljno bolesna. Bleda, teško je disala, povremeno kašljala. Dijagnoza: osetno pogoršanje hronične bronhijalne astme. Iseliće se podaleko - poveri mi se brižnom i tom veću ranjenom - radi blaže klime s manje vlage i zagađenja od hemijskih isparenja, a s više sunca. Nakon te njene rečenice suze u našim očima zasvetlucaše tragovima nemoći pred neizvesnom sutrašnjicom u dvoje koja nam, slutili smo, polako izmiče. Povukla se u sebe, retko je izlazila. Rastali smo se tiho, baš onako kao smo se i zbižili. Napustila je Šabac već na početku leta te godine. Pisala mi je samo jednom, kasnije, s mora: “Sada ne znam ni kako da počnem, prošlo je toliko vremena od kada te nisam videla”. Veli da je zdravstveno znatno bolje

- u "remisiji", da smo se onomad veoma lepo družili, da je prekinula s klavirom. Da će posle gimnazije verovatno upisati arhitekturu. Adresu nije ostavila. Kada je otišla - ispostavilo se od mene zauvek - u plućima me je gušilo jako, bolno. "Tad još nisam ništa znao i još nisam verovao da na svetu tuge ima...". Praznina u duši, magle i kiše nesanice, pulsirajući nemir, oštri "noževi" u stomaku umesto prohujalih "leptirića", zaglušujuća lažna muzika u ušima, nesnosni bubnjevi, neuspele terce - puka usamljenost i u društvu, košmarno potonuće u dubinu sebe... "Dugo ste verovali da druga obala postoji; sada više u tō ne verujete. A ipak i dalje plivate, i sa svakim pokretom koji načinite sve ste bliži davljenju" (Mišel Uelbek, *Proširenje područja borbe*). Da, bilo je posle nje i drugih ljubavi, ali tū Vesnu nikada nisam zaboravio. Sećam se i naziva muzičkog komada - "Na reci", jednom ga je maestralno iterpretirala u pozorištu. Prođe od svega narečenog pola veka. Od tada nisam ni pipnuo harmoniku. Pribojavam se da bih sliku Nâs, onih nekdašnjih - taj dragoceni medaljon moje daleke prošlosti - možda unekoliko pokvario, čak oskrnavio ako bih, poodavno lišen emotivnog dueta s Vesnom, instrument ponovo uzeo u ruke. Harmonika "spava" spakovana u međuspratu zajedničke ostave moje zgrade, dobrano zastarelog dizajna, sjedinjena s prašinom i uspomenama. I dok u jedan zimski suton listam tako u glavi pabirke nostalgije, pitam se kako je, gde je i s kim ona sada. A svaki put kada začujem odnekud zvonke i visoke tonove klavira, podignem obrve s toplinom i čežnjom, blago se nasmešim setno, raširenih zenica tupo zagledan u nebo, u daljinu. Pa možda tamo, pored svoje prve ljubavi, jednom nazrem i senku Đoleta Balaša. "Svi su oni ostarili, ali on nije osećao da je s godinama stekao mudrost" (Majkl Ondači).